

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

УДК 159.922.2

ДЕТЕРМІНАЦІЯ Я-КОНЦЕПЦІЇ ДИТИНИ

Майстренко Є., студентка 4 курсу

Керівник: кандидат педагогічних наук, професор Безлюдна В.І.

Рівненський державний гуманітарний університет

На нашу думку, досить актуальною в наш час є розробка питання про основні детермінуючі сили Я-концепції дитини. Оскільки знаючи, що лежить в її першооснові, можна далі виявляти, досліджувати способи адекватного впливу на розвиток самосвідомості, сприяючи розв'язанню проблеми формування гармонійної та стійкої Я-концепції підростаючого покоління. Таким чином, з'ясування цього питання допомагає вирішенню багатьох важливих проблем не лише в теоретичній психології, але і в психодіагностичній, психокорекційній та психопрофілактичній діяльності.

Проблема Я-концепції вивчалась багатьма вченими: Д.К. Роджерсом, З. Фрейдом, А. Фрейд, Е. Еріксоном, М. Розенбергом, Б. Г. Ананьєвим, А. В. Захаровим, І. С. Коном, М. В. Корепановою, В. В. Століним, Е. Т. Соколовою, І. І. Чесноковою та ін. Великий інтерес до даної проблеми обумовлений розумінням того, що така структура являється ядерними основами особистості, що визначають всі сторони її життєдіяльності. Тому і важливо розуміти розвиток цієї структури в онтогенезі.

Взагалі, перш ніж говорити про основи виникнення і розвитку Я-концепції дитини, слід визначити саме поняття Я-концепції.

Я-концепція – це усвідомлена, відносно стабільна система уявлень особистості про саму себе. Це цілісне системне утворення, що обов'язково включає в себе Я-образ (когнітивну підструктуру Я-концепції), афективну оцінку людиною самої себе (самооцінку), певні характерні для особи поведінкові реакції (конкретні дії, що викликані образом-Я та самооцінкою).

Я-концепцію за Бернсом можна розглядати як сукупність установок на самого себе, що включають реальне «Я», ідеальне «Я» та дзеркальне (соціальне) «Я», кожне з яких має фізичний, розумовий, соціальний та емоційний аспекти [2]. Архіреєва ж наводить інформацію про дещо іншу структуру Я-концепції, що, на її думку, є кубічною, оскільки її можна представити у вигляді куба, перша грань якого є аспектами самовідношення (самоприйняття, самоповага, самоінтерес); друга – включає фізичне і моральне «Я», уявлення про власну компетентність, про силу свого характеру і свої комунікативні

риси; третя – являє собою сукупність реального, ідеального «Я» і «Я»-антиподу [1].

Таким чином, питання про те, що ж конкретно являє собою Я-концепція, як, логічно, і питання про її детермінацію, і досі є не вирішеним, хоча окремі наукові пояснення і присутні. Численні дослідження підтверджують наявність багатьох факторів, що впливають на становлення Я-концепції, проте очевидним є той факт, що в різні вікові періоди значимість різних факторів є неоднаковою. Г. Крайг виділяє п'ять факторів, що детермінують розвиток Я-концепції: а) сприйняття дитини іншими (батьками, однолітками); б) самоаналіз (аналіз особистих переваг та недоліків); в) соціальні цінності, очікування, ідеали; г) досвід соціальної поведінки; д) зовнішні дані, відчуття сили і здоров'я. При цьому залишається відкритим питання, в якій мірі ці фактори здійснюють вплив на розвиток Я-концепції дитини, в які вікові періоди вплив того чи іншого фактора буде найбільш значимим [1].

Є ряд робіт, які особливу увагу приділяють питанню детермінації такої важливої складової Я-концепції як самооцінки. Формуючим фактором найчастіше називається сім'я, тип сімейної ситуації (праці Л. Д. Скотта, М. Розенберга) [1].

На думку Архіреєвої, провідний фактор розвитку Я-концепції дитини є різним в різні вікові періоди та залежить від провідної системи стосунків, формуючи ту чи іншу підструктуру в системі Я-концепції. Провідний фактор розвитку здійснює вплив саме на ту підструктуру, яка в даний період перебуває в стадії становлення. Архіреєва виділяє два таких основних фактори детермінації Я-концепції: стосунки з оточуючими людьми (дорослими чи однолітками); досвід індивідуальної діяльності. Фактор системи відносин з іншими людьми виявляється провідним в ті періоди, коли новий тип самооцінювання тільки починає формуватися, коли формується його критеріальна основа. По періодизації Д.Б. Ельконіна, це відбувається в немовлячому, дошкільному та підлітковому віці. Фактор індивідуальної діяльності в більшій мірі впливає на розвиток тих чи інших компонентів Я-концепції в ті періоди, коли дитина переважно розвивається в системі відносин «дитина – суспільний предмет». В цей період дитина освоює нові для себе види діяльності, для неї особливо важливі успіхи в цій діяльності. Фактор індивідуальної діяльності відіграє провідну роль в такі періоди, як раннє дитинство, молодший шкільний вік та ранній юнацький вік (старший підлітковий).

За Архіревою, розвиток Я-концепції в дитячому віці будується на загальних принципах розвитку систем – принцип диференціації структур і наступної інтеграції елементів, що диференціюються. Найбільш активно процес диференціації відбувається в когнітивному блоці Я-концепції. Диференціація емоційно-оціночного блоку відбувається при внесенні в емоційне відношення до себе раціональних критеріїв оцінки, а диференціація в самовідношенні призводить до переходу на наступний рівень в розвитку Я-концепції. Процеси інтеграції Я-концепції відбуваються на основі нового типу самооцінювання, внаслідок чого виникає новий тип само відношення [1].

Таким чином, розглянувши різні наукові теорії, можна зробити висновок про те, що розвиток Я-концепції дитини в той чи інший віковий період має складну систему детермінації, він визначається цілісною соціальною ситуацією розвитку дитини, при цьому важливу роль грає кожен складовий компонент соціальної ситуації розвитку.

Література

1. *Архиреева Т.В. Критическое самоотношение младших школьников и факторы его развития – Великий Новгород, 2008. – 158с.*
2. *Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. - М.- 1986р.*

УДК 159.923

ВИМІРЮВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Манзик Олена, студентка 4 курсу

*Керівник: кандидат психологічних наук, доцент Корчакова Н.В.
Рівненський державний гуманітарний університет*

Проблема самооцінки особистості та її вимірювання є досить актуальною на даний час, адже самооцінка визначає взаємини людини з тими, що оточують, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач. Тим самим самооцінка впливає на ефективність діяльності людини і розвиток її особистості.

Проблемі самооцінки та її діагностиці присвячено багато робіт в психології.

Ряд праць Божовича Л.І. «Избранные психологические труды.», присвячено дослідженню природи та функцій самооцінки особистості, її ролі в розвитку особистості.

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....3

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....4

Антонець О. Самосвідомість і її структура.....7

Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....10

Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....13

Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....15

Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....16

Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....19

Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....21

Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....25

Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....28

Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....30

Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....32

Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....35

Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....39

Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....42

Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....44

Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....46

Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....48

Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....50

Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....53

Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....55

Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....58

Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....61

Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів...63

Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князєва А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

Збірник містить статті з актуальних проблем психології самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20